

PL 351

Detaljplan för

KV. VALHALL OCH VANAHEM M M, (Köpings Mekaniska Verkstad - KMV)

Köpings tätort, Köpings kommun

ANTAGANDEHANDLING 2006-06-14

Flygfoto Bergslagsbild AB 2002

Etableringen av verkstadsindustri i Köping i mitten av 1800-talet hade avgörande betydelse för stadens framtid. Genom framsynt ledning, kunniga ingenjörer och skickliga arbetare kunde Köpings Mekaniska Verkstad fortleva trots svårigheter under kända tider. Att företaget valdes som tillverkare av växellådor åt Volvo i slutet av 1920-talet har haft stor betydelse för det moderna näringslivets utveckling i Köping. Byggnaderna som hör till det ursprungliga Köpings Mekaniska Verkstad AB är av stort kulturhistoriskt och miljömässigt värde. Kommunen har sedan övertagandet genomfört omfattande upprustnings- och ombyggnadsåtgärder med hjälp av statliga bidrag och EU-medel och området fylls nu med nya verksamheter.

INNEHÅLL

1.	PLANBESKRIVNING	5
1.1	HANDLINGAR	5
1.1.1	Program och miljöbedömning	5
1.2	PLANENS SYFTE OCH HUVUDDRAG	5
1.3	PLANDATA	5
1.3.1	Läge och areal	5
1.3.2	Markägoförhållanden	6
1.4	TIDIGARE STÄLLNINGSTAGANDEN	6
1.4.1	Översiktsplan	6
1.4.2	Detaljplan	6
1.4.3	Fråga om byggnadsminnesförklaring	6
1.4.4	Kommunala beslut i övrigt	6
1.5	FÖRUTSÄTTNINGAR	6
1.5.1	Fornlämningar	6
1.5.2	Vegetation	7
1.5.3	Geotekniska förhållanden	7
1.5.4	Föroreningar i mark	8
1.5.5	Störningar	8
1.5.6	Trafik	9
1.5.7	Tekniska anläggningar	10
1.5.8	Service	10
1.6	BEBYGGELSE	10
1.6.1	Företaget Köpings Mekaniska Verkstads AB (KMV)	10
1.6.2	Byggnaderna	12
1.6.3	Smedjan	13
1.6.3	Smedjan	14
1.6.4	Gamla verkstaden	15
1.6.5	Filverkstaden	16
1.6.6	Kontoret	17
1.6.7	Gamla magasinet	18
1.6.8	Stora maskinverkstaden	19
1.6.9	Nya maskinverkstaden	21
1.6.10	Kraftcentralen med vattentornet och skorstenen	22
1.6.11	Gjuteriet	24
1.6.12	Snickeriverkstaden – Småföretagshuset	25
1.6.13	Hallströmska villan (även Bååthska villan)	26
1.7	PLANBESTÄMMELSER	27
1.7.1	Skyddsbestämmelser	28
1.7.2	Mark som inte får bebyggas	28
1.7.3	Ny bebyggelse	28
1.7.4	Utfartsförbud	29

1.7.5	Värdefulla interiörer	29
1.7.6	Riktlinjer för bygglovprövning.....	29
2	GENOMFÖRANDEBESKRIVNING.....	31
2.1	ORGANISATORISKA FRÅGOR.....	31
2.1.1	Tidsplan	31
2.1.2	Genomförandetid	31
2.2	FASTIGHETSÄTTSLIGA FRÅGOR.....	31
2.2.1	Fastighetsreglering.....	31
2.3	EKONOMISKA FRÅGOR	31
2.3.1	Kommunala investeringar	31
2.3.2	Planavgift.....	31
2.4	ADMINISTRATIVA FRÅGOR.....	32
2.4.1	Medverkande i planarbete och genomförande.....	32
3	SAMRÅDSREDOGÖRELSE	33
3.1	ALLMÄNT.....	33
3.2	HANDLÄGGNING	33
3.3	ÄNDRINGAR I PLANFÖRSLAGET	33
3.4	INKOMNA SYNPUNKTER UNDER SAMRÅD.....	34
3.4.1	Statliga myndigheter.....	34
3.4.2	Sakägare	36
3.4.3	Kommunala förvaltningar m fl.....	36

1. PLANBESKRIVNING

1.1 HANDLINGAR

Planförslaget består av följande handlingar

- Planbeskrivning
- Genomförandebeskrivning
- Plankarta
- Fastighetsförteckning
- Samrådsredogörelse
- Utlåtande

Beskrivning

Stadsarkitektkontoret har tagit fram en skrift – *Köpings Mekaniska Verkstad; Byggnaderna* – som innehåller en utförligare beskrivning av KMV-området. Syftet är att ytterligare tydliggöra de värden som ska skyddas genom planbestämmelserna.

1.1.1 Program och miljöbedömning

Detaljplanen bedöms inte vara av sådan karaktär att upprättandet av ett program skulle tillföra något i planprocessen.

Detaljplanen bedöms inte medföra någon betydande miljöpåverkan. Någon miljöbedömning eller miljökonsekvensbeskrivning erfordras därför inte. Vissa miljöfrågor behandlas i planbeskrivningen.

1.2 PLANENS SYFTE OCH HUVUDDRAG

Syftet med detaljplanen är att införa skyddsbestämmelser för byggnaderna som ingått i Köpings Mekaniska Verkstad. Byggnaderna ska bevaras och kunna användas för sådana ändamål som inte inverkar negativt på deras karaktär.

1.3 PLANDATA

1.3.1 Läge och areal

Detaljplanen omfattar de två kvarteren Valhall och Vanahem på ömse sidor om Glasgatan. Området ligger på östra sidan om Köpingsån vid Dammbron, ca 400 m söder om Stora Gatan. Norra delen av kv. Valhall, som gränsar mot Köpingsån, Karlbergsgatan, Glasgatan och Engelbrektsplan bebyggdes först. När större utrymmen krävdes togs även kv. Vanahem på östra sidan av Glasgatan i anspråk för verksamheten. Kv. Vanahem avgränsas av Glasgatan, Karlbergsgatan, Theodor Dahls gata och Otto Hallströms väg. Kv. Valhall utvidgades successivt söderut över Smedsgatan (nuvarande Otto Hallströms

väg) och Hushagsgatan (söder om gaveln på Gamla magasinet, denna gata finns inte kvar idag).

Planområdet areal är ca 29 608 m².

1.3.2 Markägoförhållanden

All mark inom planområdet ägs av Köpings kommun.

1.4 TIDIGARE STÄLLNINGSTAGANDEN

1.4.1 Översiktsplan

Den kommunomfattande översiktsplanen för Köpings kommun antogs av kommunfullmäktige den 29 oktober 1990 och förklarades aktuell den 26 oktober 1998. Detaljplaneområdet ingår i tätortsområdet och några detaljerade riktlinjer har inte angetts i översiktsplanen.

1.4.2 Detaljplan

För området gäller detaljplan PL 129 som fastställdes av länsstyrelsen den 20 mars 1972. Detaljplanen uppmärksammar inte områdets kulturhistoriska värden.

1.4.3 Fråga om byggnadsminnesförklaring

Fråga om byggnadsminnesförklaring av byggnaderna som hör till Köpings Mekaniska Verkstad väcktes hos länsstyrelsen 1992. En byggnadsminnesutredning utfördes av länsstyrelsens 1994. Länsstyrelsen beslutade att avslå ansökan den 25 maj 2004. Kulturmiljön bedöms visserligen ha tillräckliga kvaliteter för en byggnadsminnesförklaring men länsstyrelsen anser att en detaljplan med skyddsbestämmelser ger ett lika bra skydd.

1.4.4 Kommunala beslut i övrigt

Byggnadsnämnden beslutade den 25 augusti 2004 att ge stadsarkitektkontoret i uppdrag att upprätta en ny detaljplan som säkerställer kulturmiljövärdena hos bebyggelsen i kv. Valhall och Vanahem.

1.5 FÖRUTSÄTTNINGAR

1.5.1 Fornlämningar

Planområdet ligger utanför det fornlämningsområde där Riksantikvarieämbetet angett att det kan finnas rester av det medeltida Köping i form av kulturlager och byggnadsrester.

Planområdet hörde inte till den medeltida staden. Det ingick i det område som donerades till Köpings stad på 1600-talet och användes länge som odlings- och betesmark.

Fastigheterna var obebyggda när de förvärvades av Köpings Mekaniska Verkstad i mitten av 1800-talet.

1.5.2 Vegetation

Kring parkeringen vid Engelbrektsplan och mot Glasgatan finns en rad stora lindar och några mindre planteringar. Fastigheten Vanahem 1 (Hallströmska villan) har en trädgård med gräsmatta och ett antal stora äldre träd; lönnar, lindar och askar. Någon vegetation i övrigt finns inte kring anläggningen.

1.5.3 Geotekniska förhållanden

Kv. Valhall ligger intill Köpingsån. Vid åstränderna är lerdjupet i allmänhet ganska stort och det kan även finnas stabilitetsproblem på en del sträckor.

VIAK AB gjorde en geoteknisk undersökning av kv. Valhall, som redovisades i ett geotekniskt utlåtande daterat den 29 augusti 1985. Det finns inte någon motsvarande undersökning gjord för kv. Vanahem.

VIAK har tagit markprover genom befintliga byggnaders betonggolv och kunnat konstatera att jorden består av ett 1,5 – 2 meter tjockt fast lager av fyllning och torrskorpelera och därunder av maximalt ca 8 meter lös, delvis halvfast lera vilande på fastare lagrat material, eventuellt bestående av silt och sand. Sonderingen har avbrutits i grövre friktionsjord som påträffats på djup varierande mellan 5 och 18 meter. Utmed ån har fyllningen större mäktighet än 2 meter och innehåller här en stor halt av block.

1.5.3.1 Grundläggning

En del fakta om de olika byggnadernas grundläggningssätt finns också redovisade. De tas upp i beskrivningarna för varje enskild byggnad. För kv. Vanahem saknas i stort sett uppgifter om grundläggningssätt.

1.5.3.2 Sättningar

Prov som tagits på leran i två punkter visar överkonsolidering, som förmodas bero på att marken varit belastad med upplag innan den bebyggdes. Det kan dock finnas delar där överkonsolidering saknas eftersom de inte varit belastade på samma sätt och där sättningar skulle kunna uppstå. För säkrare uppgifter krävs ytterligare undersökningar.

I utredningen anges också att om inga ytterligare laster påförs bärande delar, kan man räkna med att eventuella ytterligare sättningar i pelare och väggar blir obetydliga och utan skadlig inverkan.

1.5.3.3 Stabilitet

Enligt det geotekniska utlåtandet 1985 bedöms säkerheten mot utglidning i ån vara tillfredsställande under nuvarande förhållanden.

Stora maskinverkstaden ligger direkt i anslutning till Köpingsån. Här finns en träspont i ån. Vid undersökning av dykare 1985 konstaterades vissa skador på spanten. I utlåtandet

det finns rekommendationer om lastbegränsning vid väggen närmast ån och att särskild stabilitetskontroll utförs om det blir aktuellt med större belastningar.

1.5.4 Föroreningar i mark

Företaget Köpings Mekaniska Verkstad har under ca 130 år bedrivit industriell verksamhet i de två kvarteren Valhall och Vanahem. Gjuteriverksamheten har varit omfattande. Under de första åren (1856 – 1874) låg gjuteriet i kv. Valhall men flyttades till en nyuppförd byggnad i kv. Vanahem 1874.

Naturvårdsverket och länsstyrelserna har under ett antal år systematiskt arbetat med att identifiera förorenade områden i landet och prioritera åtgärder för att sanera dessa. Branschvisa inventeringar har genomförts, bl a av pågående och nedlagda gjuterier. Vid gjuterierna användes olika metaller och man påträffar ofta föroreningar i dessa områden.

Miljöenheten vid länsstyrelsen i Västmanlands län publicerade 2004 rapporten *Inventering av förorenade områden inom gjuteribranschen*. Kv. Valhall och Vanahem tillhörde områden som undersökts. KMV-området har placerats i riskklass 2, den näst högsta klassen. De finns inte med på listan över objekt som bör åtgärdas. Hittills har resurserna endast räckt till objekt i riskklass 1.

De faktorer som gjort att KMV-området fått riskklass 2 är

- De geologiska förhållandena (fyllnadsmassor på postglacial finlera) som gör att spridningsförutsättningarna antas vara mycket stora.
- De påträffade föroreningarnas farlighet; kvicksilver (Hg, mycket hög halt), kobolt (Co, hög halt) samt bly (Pb), koppar (Cu) och zink (Zn), samtliga i måttliga halter.
- Föroreningsnivån antas vara rätt så hög då man kan anta att gjutsand kan ha använts som fyllnadsmassor. Det verkar som halterna av de ovannämnda metallerna är högre närmare byggnaderna.

Antagandena i den tredje punkten är slutsatser som länsstyrelsen dragit. Länsstyrelsen anser även att gräv- och schaktningsarbeten kan öka risken för exponering och spridning av föroreningarna. Det bör observeras att markprover endast har tagits i kv. Vanahem, på innergården nordost om de befintliga industribyggnaderna. Proverna ger endast en allmän uppfattning om vilka föroreningar som kan finnas i marken. Det är inte känt om gjutsand använts för uppfyllnad. Noggrannare undersökningar erfordras för säkrare bedömning.

1.5.5 Störningar

De nya verksamheter som hittills flyttat in i lokalerna medför inga störningar för omgivningen. Störande verksamhet är inte lämplig i området.

1.5.6 Trafik

1.5.6.1 Trafikmatning

Glasgatan

Kvarteren Valhall och Vanahem ligger på ömse sidor om Glasgatan, en lång, rak och smal huvudgata mellan Nygatan och Järnvägs-gatan som trafikeras av 4 000 – 5 000 fordon per dygn. Trafikmängden är störst närmast Nygatan. Byggnaderna som ligger nära körbanan blir nedsmutsade av stänk från fordonen.

Glasgatan är matargata för bl a Karlbergsskolan och idrottsanläggningarna Karlbergsbadet och Karlbergshallen, verksamheterna i KMV-lokalerna samt lasarettet och vårdcentralerna. Alla VL:s busslinjer går mellan järnvägsstationen och Hökartorget via Glasgatan. Gatan har även en del genomfartstrafik. Eftersom den mesta trafiken har sin målpunkt längs gatan är det svårt att minska trafikmängden genom omledning.

Theodor Dahls gata

I gällande plan har Theodor Dahls gata i sträckningen mellan Karlbergsgatan och Otto Hallströms väg getts beteckningen park. Avsikten var att den skulle byggas om till gång- och cykelväg, men det är inte aktuellt längre. Den redovisas därför som lokalgata i planförslaget.

Otto Hallströms väg

Otto Hallströms väg fungerar som utryckningsväg för lasarettets ambulanser. Ett problem är sikten i korsningen med Glasgatan. Särskilda trafiksignaler som stoppar trafiken på Glasgatan vid utryckning är ett alternativ som diskuterats.

1.5.6.2 Gång- och cykeltrafik

Glasgatan utnyttjas av cyklister till bl a utbildningslokaler i Kompetenscenter och till järnvägsstationen. Gatan saknar särskild cykelbana och eftersom gatan är smal är det svårt att få plats med den trafikseparering som skulle behövas. Trottoarer finns på båda sidor av gatan.

Cykeltrafiken kan utnyttja det parallella gång- och cykelstråket 120 m längre åt öster. Det går dels på lokalgatan Theodor Dahls gata och dels på en separat cykelväg. Eftersom cykelvägen inte når fram till målpunkterna längs Glasgatan används den inte av alla trafikanter.

1.5.6.3 Parkering

Marken i båda kvarteren är hårt utnyttjad för bebyggelse. Genom att även utnyttja området söder om Otto Hallströms väg är behovet tillgodosett för närvarande.

Valhall 2

I norra delen av kvarteret Valhall är den fria ytan mycket begränsad. Det finns bara ett fåtal parkeringsplatser på innergården längst upp mot Smedjan och möjlighet för något enstaka fordon att tillfälligt parkera vid Kontoret och Stora maskinverkstaden.

När LEAX flyttade in i den södra delen 1999 iordningställdes en mindre besöksparkering med 8 platser vid huvudentrén. Infarten sker från Engelbrektsplan. Här finns också företagets in- och utlastningsgård. Personalparkering har iordningställts på andra sidan Glasgatan, där ett 50-tal platser reserverats.

I området söder om Otto Hallströms väg intill kvarteret Vile har parkeringen iordningställts under sommaren 2005 och området innehåller nu ett hundratal platser. Mot Glasgatan har ett litet torg med skyltar och cykelparkering byggts.

Vanahem 5

I den nordöstra delen av kv. Vanahem iordningställs ett parkeringsområde med 46 platser för småföretagen. Det befintliga kallförrådet rivs.

Vid entrén till etapp I av Småföretagshuset finns 5 parkeringsplatser för besökare.

Vid fasaden mot Karlbergsgatan, där Bil & Teknikhistoriska samlingarna har sin inlastning, finns möjlighet till angöring. Här finns också en port till de lokaler som Köpings Bostads AB disponerar och parkeringsmöjlighet för tjänstefordonen.

1.5.7 Tekniska anläggningar

Ledningar för de tekniska systemen är dragna i omgivande gator och har servisanslutningar till de olika byggnaderna.

Byggnaderna i de båda kvarteren är anslutna till fjärrvärme.

1.5.8 Service

1.5.8.1 Kollektivtrafik

Alla busslinjer som körs av Västmanlands lokaltrafik AB, både lokaltrafik och fjärrlinjer, passerar Glasgatan på väg mellan busstationen vid järnvägen som är linjernas start- och slutpunkt och Hökartorget i centrum som är den mest utnyttjade hållplatsen.

1.6 BEBYGGELSE

1.6.1 Företaget Köpings Mekaniska Verkstads AB (KMV)

Köpings Mekaniska Verkstad grundades 1856 av ingenjören Otto Hallström. Han valde Köping som etableringsort på grund av de då aktuella planerna på en utbyggnad av järnvägen Köping – Hult som tillsammans med förbindelser sjövägen skulle ge goda transportmöjligheter för produkterna. På de obebyggda tomterna mellan Glasgatan och Köpingsån uppfördes de första byggnaderna, ett gjuteri och en verkstad.

I början tillverkades gjutgods och i princip allt som man vid den här tiden kunde åstadkomma i en mekanisk verkstad. Järnvägsprojektet hade skjutits på framtiden vilket gav andra förutsättningar. Marknaden fick under de första åren främst sökas i närområdet. Med tiden fick företaget emellertid allt fler och allt avlägsnare kunder. De ursprungliga

byggnaderna byggdes till. Trots att företaget hade mark att tillgå valde man att bygga tätt och trångt, kanske för att transporterna mellan de olika produktionsleden inte skulle bli för långa.

Företaget ombildades till aktiebolag 1873. På så vis fick man tillgång till kapital för att expandera. Ett nytt stort gjuteri uppfördes på andra sidan Glasgatan. Tillverkningen utvecklades och blev mer specialiserad. Viktiga produkter var bl a vagnsaxlar, kuggjul, tröskverk och olika slags verkstadsmaskiner, främst svarvar och fräsar. Särskilt tillverkningen av små transportabla tröskverk hjälpte företaget över den svåra perioden i slutet av 1870-talet.

Under 1880-talet skedde en stark expansion i svensk verkstadsindustri och företagets satsning på verkstadsmaskiner blev mycket lyckosam. I slutet av 1880-talet påbörjades en omfattande utbyggnad av verkstäderna. Nu uppfördes i snabb takt Kontoret, Snickarverkstaden, Gamla magasinet och Kraftcentralen med vattentornet. Några år senare, 1897, byggdes den första etappen av Stora maskinverkstaden. Nästa etapp tillkom 1910 och den tredje och sista var färdig 1916. De nya byggnaderna hade ett påfallande påkostat utförande som visade upp det moderna och framgångsrika företaget.

Ursprungligen drevs maskinerna med ångkraft och under viss del av året av vattenkraft från Köpingsån. Belysningen ordnades med olika typer av flyttbara oljelampor. I början av 1890-talet installerades en elektrisk kraftledningsanläggning av ASEA i den för ändamålet uppförda Kraftcentralen i hörnet Glasgatan – Karlbergsgatan. Elektriciteten användes både för drift och belysning.

Efterfrågan på verkstadsmaskiner var stor under första världskriget, och företaget var fortfarande framgångsrikt. Under efterkrigsåren kom företaget emellertid in i en svår kris. En rekonstruktion genomfördes 1923. Verksamheten byggdes sakta upp igen. Tillsammans med andra svenska verkstadsföretag satsade man på export. 1926 fick företaget uppdraget att tillverka växellådor för AB Volvo i Göteborg, vilket visade sig mycket betydelsefullt för framtiden.

Under 1930-talet rådde återigen en stark efterfrågan på verkstadsmaskiner. I KVM:s produktion dominerade sedan länge svarvar och fräsar. Gjuteriets maskinformningsavdelning och ugnshus hade byggts ut i slutet av 1930-talet. Senare följde Nya verkstaden, en förlängning av den äldre verkstadsbyggnaden i två etapper som stod färdiga 1941 respektive 1943.

Samarbetet med företagets största kund blev allt tätare. Det ledde till att AB Volvo 1942 köpte aktiemajoriteten i Köpings Mekaniska Verkstad AB. Tillverkningen av kuggjul och växellådor flyttades till nya lokaler vid Arbogavägen. AB Volvo Köpingsverken bildades som självständigt företag 1958. Tillverkningen av verkstadsmaskiner under namnet Köpings Mekaniska Verkstad AB fortsatte vid Glasgatan fram till 1969 då verksamheten avvecklades. Den sista gjutningen hade ägt rum två år tidigare, 1967.

Bolagets fastigheter såldes 1972 till Köpings kommun men Volvo nyttjade delar av lokalerna in på 1980-talet. Därefter har utrymmena använts för olika ändamål, bl a utbildning. Även om det fortfarande finns tomma lokaler har allt fler permanenta verksamheter flyttat in sedan en omfattande upprustning genomförts.

1.6.2 Byggnaderna

Byggnaderna som ingått i Köpings Mekaniska Verkstad speglar verkstadens successiva utbyggnad och förändring under tiden från 1800-talets mitt tills dess avveckling på 1980-talet. Därefter har en del av byggnaderna tagits i anspråk för nya ändamål.

Flertalet av byggnaderna har genomgått stora ombyggnader under årens lopp. Ändringarna är inte alltid lätta att följa eftersom vissa delar tillkommit och senare rivits för att ge plats åt nyare tillskott.

Byggnaderna uppfördes från början för att innehålla skilda verksamheter. Eftersom flera av byggnaderna är sammanbyggda med varandra kan indelningen ändras när de anpassas till nya ändamål.

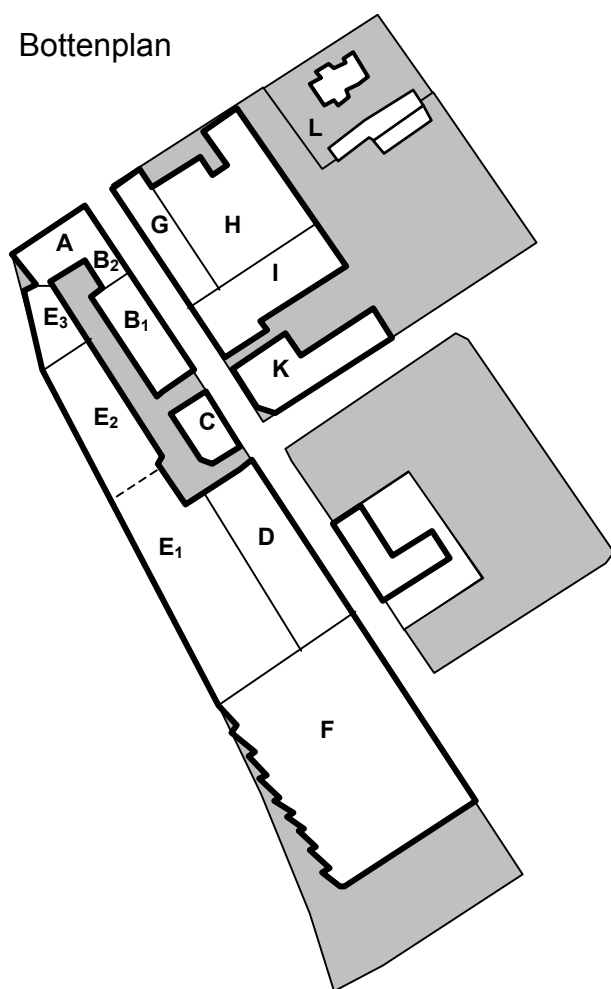

Ortofoto Köping kommun 2005

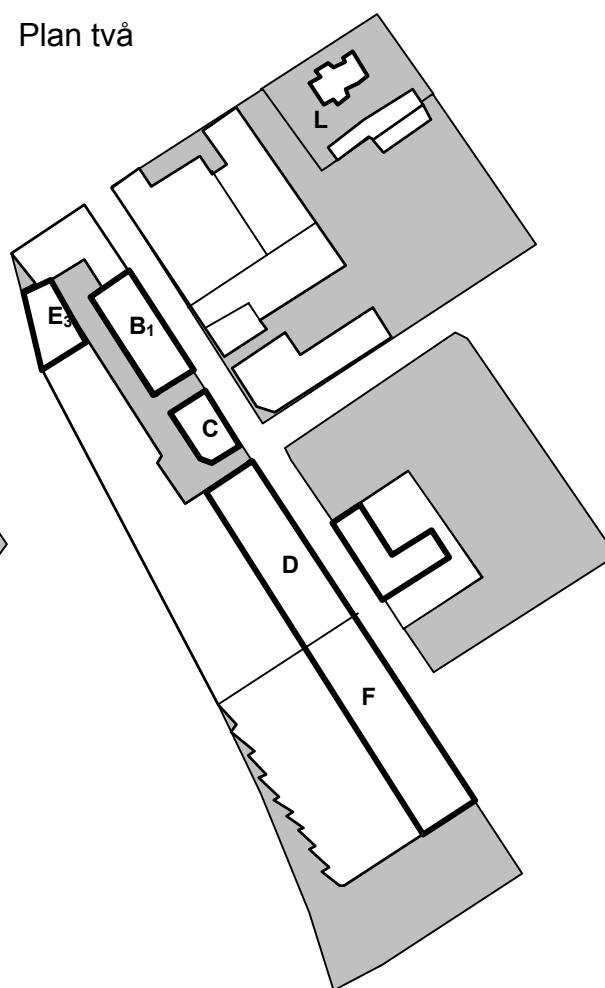
De byggnader som finns kvar idag – enligt ursprunglig indelning – är:

- **Smedjan (A)** (Föreningslokaler – Stadskultstudion)
- **Gamla verkstaden (B₁)** (Används ej)
- **Kontoret (C)** (Företagscentrum)
- **Gamla magasinet (D)** (Kompetenscenter på övervåningen, bottenvåningen används endast för tillfälliga verksamheter)
- **Stora maskinverkstaden (E₁-E₃)** (Delar används av Leax och Lernia, resten för tillfälliga verksamheter)
- **Nya maskinverkstaden (F)** (Leax, Kompetenscenter på övervåningen)
- **Kraftcentralen med vattentornet (G)** (Bil- och Teknikhistoriska samlingarna)
- **Gjuteriet (H, I)** (En del används av Köpings Bostads AB, en del ingår i Bil- och Teknikhistoriska samlingarna, resten byggas om till småföretagshus)
- **Snickeriverkstaden (K)** (Småföretagshuset)
- **Hallströmska (Bååthska) villan (L)** (Fritidsverksamhet för ungdomar)

Bottenplan

Plan två

1.6.3 Smedjan

Fasad mot Köpingsån.

Användningsätt

Smedjan uppfördes som gjuteri 1856. Byggnaden ändrades till smedja och fick sin nuvarande storlek vid en tillbyggnad mot ån 1875. Byggnaden fick ny användning 1989 när den byggdes om invändigt till konsertlokal och café.

Utformning

Smedjan är en envåningsbyggnad utan vind med svart papptäckt valmat tak, uppförd i gjuthusteknik (d v s helgjutna väggar av sten och kalkbruk i en stomme av trä) och utvändigt putsad med ljus grågul kalkcementputs. Tillbyggnaden är uppförd i tegel. Den enda dekorationen på fasaden är en takfris med snedställda tegelstenar. De småutspröjsade originalfönstren finns kvar. De är målade i en brun nyans som har bedömts vara den ursprungliga kulören.

Interiören är helt förändrad.

Skyddsvärden och åtgärder

Byggnaden får inte rivas. Byggnaden utvändiga form och utseende ska bevaras.

När fasaden ska putsas om ska det ske med traditionell kalkputs. Den ursprungliga färgnyansen bör om möjligt återskapas. De ”skyltar” för nuvarande verksamhet som målats direkt på fasaden mot ån ska tas bort.

1.6.4 Gamla verkstaden

Fasad mot Glasgatan.

Användningssätt

Gamla verkstaden (B₁) uppfördes 1856 och innehöll till att börja med mekanisk verkstad, modellverkstad och kontor för ritare och bokhållare. De sista åren utnyttjades byggnaden som lager. För närvarande finns det inte någon verksamhet i byggnaden.

Utformning

Gamla verkstaden är uppförd och i gjuthusteknik (d v s helgjutna väggar av sten och kalkbruk i en stomme av trä) i två våningar med vind. Gavelspetsarna är konstruerade av trä. Tegel har använts vid ändringar. Byggnaden har sadeltak med enkupigt lertegel. Tegeltaket återställdes från papp till tegel år 2000.

Byggnaden har fått ny kalkputs enligt traditionell metod under sommaren 2005. Antikvarisk expertis har föreslagit en färgsättning som bedöms vara nära den ursprungliga. Fasaden är slätputsad i en ljus brun färg och den kraftiga takfotslisten med kornisch av snedställda tegelstenar samt några andra detaljer har fått en varmt röd ton. Fönstren är original, rektangulära och smårutsspröjsade i målat brunt trä där övervåningens fönster är betydligt lägre än undervåningens. På gavlarna i vindsvåningen sitter stora lunettfönster. Fönstren har renoverats under 2004 och 2005.

Byggnadens placering i kvarteret är en viktig del i helheten eftersom den bidrar till att skapa den trånga industrigata som var karaktäristisk i 1800-talets industribebyggelse.

Byggnaden har en intressant interiör där konstruktionen är synlig. Mellanbjälklaget av trä vilar dels på ytterväggarna och dels på två bärlinor av gjutjärn som är upplagda på kolonner av gjutjärn med korintiska kapitäl. Vindsbjälklaget har bärlinor och pelare av trä.

Skyddsvärden och åtgärder

Byggnaden får inte rivas. Byggnaden utvändiga form och utseende ska bevaras.

Interiören bedöms vara av stort intresse och gjutjärnspelarna bör om möjligt bevaras synliga. Byggnadstekniken användes i industribyggnader under en relativt kort period i mitten av 1800-talet och det finns inte särskilt många sådana byggnader bevarade.

Om byggnaden ska kunna användas måste emellertid ett godtagbart brandskydd kunna ordnas i byggnaden. Det kan stå i konflikt med önskemålet att bevara pelarna synliga. Enda alternativet om man inte vill bygga in pelarna är att måla dem med brandskydds-färg. Det innebär dock vissa begränsningar i hur byggnaden kan utnyttjas.

1.6.5 Filverkstaden

Fasad mot Glasgatan.

Användningssätt

Mellan Smedjan och Gamla verkstaden finns en envåningsbyggnad i tegel utan vind som uppfördes 1863. Byggnaden ersatte ett förråd i trä och användes i början som filverkstad. År 2000 byggdes den om till ljudisolerade repetitionslokaler för musikgrupper.

Utformning

Utvändigt har den samma vägghöjd och utförande som Smedjan, men ett betydligt flackare tak. Byggnaden har putsats om med en ockragul slätputs. Inget finns kvar av den ursprungliga interiören.

Vid ombyggnaden öppnades en entrédörr från Glasgatan och en senare tillbyggnad mot gården togs bort.

Skyddsvärden och åtgärder

Byggnaden får inte rivas. Byggnaden utvändiga form och utseende ska bevaras.

1.6.6 Kontoret

Fasad mot Glasgatan.

Användningssätt

Kontorsbyggnaden är ritad av Ivar Hallström och uppförd 1888. Vissa ändringar gjordes 1910 och 1916. En mindre tillbyggnad med balkong åt gården gjordes 1926. En större tillbyggnad, ritad av Nils Hansson 1939, gjordes vid södra gaveln och mot gården i funktionalistisk stil (funkis), med komplettering i slutet av 1950-talet.

Byggnaden har hela tiden innehållit kontorslokaler. Idag används byggnaden av kommunens näringslivsverksamhet m m.

Utformning

Kontoret är uppfört i tegel i två våningar med vind. Tillbyggnaden från 1939 är utförd i trä som reveterats. Yttertaket är av svart falsad plåt. Mellan skorstenarna sitter ett ornerat gjutjärnsräcke. Hela byggnaden har mycket smala takutsprång. Byggnaden putsades om 1992 med en traditionell kalkputs (slätputs) i ockragult. Av äldre fotografier framgår att den kvaderindelade nederdelen puts hade flera nyanser. Fönster och dörrar är målade i en rödbrun nyans. Ursprungligen fanns blyinfattade fönster i hela bottenvåningen, men numera finns bara de två fönstren i styrelserummet kvar.

De släta väggpartierna, det rundade södra hörnet och de tätt sittande fönstren på tillbyggnaden är karaktäristiska för den funktionalistiska stilen (funkisen).

KMV:s direktionsrum är bevarat och har sin ursprungliga inredning med de blyinfattade fönstren, ekboaserade väggar och en stor fyrkantig kakelugn i djupgrön färg. Även möblemanget är det ursprungliga. Rummet har också varit försäljningskontor. Nu används det som sammanträdesrum och har för funktionens skull fått några moderna tillskott som ny indirekt belysning och en skrivtavla.

Av interiören i övrigt finns ett ursprungligt trappräcke i trä och en vacker spiraltrappa till vinden i gjutjärn kvar.

Skyddsvärden och åtgärder

Byggnaden får inte rivas. Byggnaden utvändiga form och utseende ska bevaras.

Fasaden ska putsas med traditionell kalkputs. Vid omputsning bör kvaderstenen och dekorationerna ges avvikande färg, om möjligt lika med ursprunget.

Interiören i styrelserummet, vindstrappan och trappräcket är av stort intresse och ska bevaras.

1.6.7 Gamla magasinet

Fasad mot Glasgatan

Användningssätt

Gamla magasinet ritades av Theodor Dahl och uppfördes 1891. Det är en tvåvåningsbyggnad i tegel med en låg övervåning, s k attikavåning, och valmat tak. Byggnaden var ursprungligen helt fristående men den sammanbyggdes successivt med de verkstadsbyggnader som uppfördes under åren 1897 – 1943. Bottenvåningen ingår till en del i den stora öppna verkstadsytan och denna del används för närvarande endast för tillfälliga ändamål. Resterande del ingår i LEAX lokaler.

Övervåningen inreddes till kontor mellan 1920 och 1940. Där finns sedan 2002 Köpings Kompetenscenter med nyinredda utbildningslokaler.

Utformning

Fasaden är detaljrikt utformad med partier av ockragul slätputs och spritputs vilket utgör en kontrast mot konstruktionens röda tegel som är synligt i väggpartier och bågar. I höjd med mellanbjälklaget sitter kraftiga svarta ankarjärn. Fasaderna mot Glasgatan och gården har renoverats under senare delen 1990-talet. Då skedde omputsning med traditionell kalkputs.

Taket är valmat och belagt med svart falsad plåt.

I bottenvåningen finns de flesta originalfönstren kvar. (Längst ner mot Nya verkstaden har 8 st bytts ut till fönster med råglas när omklädningsrum med duschar inreddes.) Stora smårutsspröjsade stickbågefönster är grupperade parvis. Fönstren på övervå-

ningen, som ursprungligen var spröjsade byttes – troligen på 1940-talet – ut mot kopp-lade fönster med hela glas. Fönstren och portarna är målade i en rödbrun ton, som anses vara den ursprungliga nyansen.

Numera finns bara en ingång till bottenvåningen kvar, på den nordvästra gaveln. Över-våningen nås från den nya ingången i Nya verkstaden, från Glasgatan. Långfasaden mot sydväst finns kvar inomhus i Stora maskinverkstaden men har målats med blank inte-riörfärg i grönt och vitt. Inget av den ursprungliga interiören i byggnaden är bevarad.

Skyddsvärden och åtgärder

Byggnaden får inte rivas. Byggnadens utvändiga form och utseende ska bevaras.

1.6.8 Stora maskinverkstaden

Fasad mot Köpingsån

Användningssätt

Stora maskinverkstaden är en kraftfullt utformad, ca 150 m lång basilikaliknande hall där verkstadsmaskinerna färdigställdes. Vid planeringen tillämpades de senaste princi-perna för industriell tillverkning och verkstaden var mycket modern för sin tid.

Byggnaden uppfördes i tre etapper åren 1897, 1910 och 1914-1916 i södra delen av kv. Valhall mellan ån och Gamla magasinet.

Verkstadens första del uppfördes 1897. Det var en drygt 60 m lång öppen hall som sträckte sig ca 24 m längre norrut än Gamla magasinet. Byggnaden ritades av arkitekt Magnus Dahlander, anställd hos arkitektfirman Ludvig Peterson i Stockholm och senare bl a stadsarkitekt i Örebro. Den första tillbyggnaden gjordes 1910. Den sista etappen fick bygglösa 1914 och var färdigställd 1916.

Företaget LEAX Mekaniska AB, som har idag sin huvudsakliga verksamhet i Nya verk-staden använder även en del av utrymmena i Stora maskinverkstaden som lager. I delen längst i norr, mot Smedjan, har kontors- och utbildningslokaler inretts i två våningar för Lernia AB. I bottenvåningen används ca 600 m² för utbildning på automatsvarvar. Lokalen avgränsas med en provisorisk vägg mot övriga delar, som för närvarande endast används för tillfälliga verksamheter.

Utformning

Byggnaden vilar på en hög och kraftig strandsockel av huggen natursten mot ån. Den har ett förhöjt mittparti och två lägre sidoskepp. Taket uppbärs helt av en synlig järnkonstruktion, och väggarna är av tegel. Avståndet mellan takstolarna standardiserades för att möjliggöra enkel flyttning av traverser och anordningar för de taktransmissioner som drev verkstadsmaskinerna. Senare drevs maskinerna av elmotorer vid varje maskin.

Det höga mittskeppet hade dels långsgående lanterniner och dels fönster på sidorna och de lägre partierna hade dubbelsidiga tvärgående lanterniner, samt fönster i ytterväggarna, varigenom lokalen blev mycket ljus.

Fasaden mot ån har regelbundet upprepade par av smårutsspröjsade stickbågefönster i slätputsade fält i ockragult (13 st i den första etappen), avdelade av pilastrar i rött tegel. Det är originalfönstren som finns kvar. Det röda teglet återkommer också i bågarna över fönstren och i horisontella band i takfoten. Mot gården är fasaden i full höjd med den övre delen helt utförd i tegel. Under åren 1992-95 renoverades fasaden med traditionell kalkputs på de putsade partierna.

Högdelen tak har svart falsad plåt. Lågdelen tak är tilläggsisolerade och täckta med svart papp. Lanterninerna över nock på högdelen finns kvar idag och har renoverats med ursprungskonstruktionen bevarad. De tvärgående lanterninerna på lågdelen mot ån (6 st) finns inte kvar.

Vid tillbyggnaden 1910 förlängdes byggnaden åt söder med resterande 27 m fram till Gamla magasinets södra gavel. Den utfördes helt i samma stil som den befintliga byggnaden med en magnifik gavel mot sydväst. Fasaden mot ån omfattade nu 19 fasadfält.

I tredje etappen förlängdes maskinverkstaden åt norr med en avsmalnande del (eftersom den följer åns krökning) där högdelen var bredare än i de förra etapperna. Längst mot norr där ån kröker ytterligare mot Damnbron avslutades byggnaden med en tvåvåningsdel med förråd och härdrum i bottenvåningen och kontorslokaler ovanpå. Fasaden mot ån utformades på samma sätt som den befintliga. Ytterligare 13 par med stickbågefönster tillkom, totalt finns det alltså 32 par. I bottenvåningen har 8 fönster bytts ut och avviker genom att fönsterbågarna är vita. Den indragna överdelen mot ån har senare fått plåtklädsel och de ursprungliga fönstren har tagits bort.

Skyddsvärden och åtgärder

Byggnaden får inte rivas. Byggnaden utvändiga form och utseende ska bevaras.

Ett problem som måste lösas byggnaden ska tas i anspråk för flera nya verksamheter är att skapa godkända utrymningsvägar åt flera håll. Den längsta ytterfasaden vetter mot ån och är idag helt sluten. Olika möjligheter att lösa utrymningen åt det här hållet har diskuterats, men det är svårt att förena de hittills framförda förslagen med bebyggelsens kulturhistoriska värden. Men om det ska vara möjligt att utnyttja byggnaden måste frågan lösas, även om det innebär att man måste ge avkall på önskemålet att bevara fasaden helt intakt.

De fyra paren vita stickbågefönster i den vinklade delen bör målas bruna som övriga fönster i byggnaden.

Interiören bör om möjligt bevaras med järnkonstruktionen synlig. Den måste i så fall målas med brandskyddsfärg. Det kan innebära vissa begränsningar för hur byggnaden kan användas.

1.6.9 Nya maskinverkstaden

Fasad mot Glasgatan

Användningssätt

Nya maskinverkstaden är en tillbyggnad till Gamla magasinet och Stora maskinverkstaden. Den uppfördes i två etapper 1941 och 1943. Ritningarna gjordes av arkitekt Carl-Otto Hallström, Stockholm, en son till Ivar Hallström. Byggnaden uppfördes med en kontorsdel längs Glasgatan av samma bredd som Gamla magasinet och i övrigt som en sydlig förlängning av Stora maskinverkstaden ända ut till åkanten. Även denna verkstadsdel har en högre mittdel.

I Nya maskinverkstaden finns sedan 1999 företaget LEAX Mekaniska AB som utför skärande bearbetning och montering av komponenter till verkstadsindustrin. I LEAX lokaler ingår även en del av Stora maskinverkstaden.

Verkstadshallens övervåning längs Glasgatan innehöll ursprungligen matsal och omklädningsrum. Köpings Kompetenscenter använder numera större delen av övervåningen som utbildningslokaler, ihop med övervåningen på Gamla magasinet. Entrén finns på Glasgatan.

Utformning

Byggnaden bär tydlig prägel av den funktionalistiska stilen (funkisen). Konstruktionen utgörs av pelare och balkar i platsgjuten betong. Fasadmaterialet är ett rödbrunt tegel med stora skiftningar i färgen. Fasaden har inte några dekorationer. Mot Glasgatan sitter regelbundet placerade, höga, spröjsade tvåluftsfönster med fyra rutor i varje båge. Fönstren är vitmålade och lika stora på bottenvåningen och övervåningen. Att fönstren är spröjsade med relativt små rutor påstås bero på att det under krigsåren var svårt att få tag på stora glasrutor.

Yttertaket på kontorsdelen, som är ganska plant, är numera tilläggsisolerat och täckt med plastduk.

När verkstadsdelen planerades ägnades ljusförhållandena i lokalerna stort intresse. Man valde en lösning där söder- och västerfasaderna utfördes utan fönster. Dagsljuset kommer istället in via vertikala takfönster mot norr i en sågtakskonstruktion och en likaså sågformad utformning av väggen mot ån (västerfasaden) där höga smala fönster mot norr släpper in dagsljuset utan att blända.

När LEAX flyttade in 1999 byggdes en ny entré med trapphus vid den södra fasaden, samtidigt som bottenvåningen i kontorsdelen byggdes om för företagets behov. De yttre tillbyggnaderna gavs en avvikande utformning och som fasadmaterial i trappornet användes glasalskivor. Ombyggnaden ritades av Bygg-Ark AB, Köping.

Interiört finns inget av speciellt intresse.

Skyddsvärden och åtgärder

Byggnaden får inte rivas. Byggnaden utvändiga form och utseende ska bevaras.

1.6.10 Kraftcentralen med vattentornet och skorstenen

Fasad mot Glasgatan.

Användningssätt

Köpings Mekaniska Verkstad var en av de första industrierna i landet som elektrifierades. Ett maskinhus med skorsten och vattentorn i monumental stil uppfördes vid Glasgatan år 1891 efter ritningar av Theodor Dahl. Sedan maskinhusets ångmaskiner och generatorer tagits ur bruk blev en del av byggnaden kompressorhall. En mindre tillbyggnad mot Karlbergsgatan för ett garage (automobilstall) gjordes 1919.

Sedan 1987 är Bil- och Teknikhistoriska samlingarna inrymda i maskinhuset och delar av gjuteriet.

Utformning

Byggnaden gavs en symmetrisk utformning med vattentornet i centrum. Entrén sker genom en välvd portal i tornet. Placeringen av vattencisternen markeras av en utkragning högt upp på tornet. Enligt uppgift grundförstärktes vattentornet genom pålning, men inte resterande delar av byggnaden, vilket gett upphov till sättningar.

På båda sidor om tornet gick envåningslängor ut till markerade hörndelar, utformade som svagt utskjutande flyglar och försedda med sk tälttak eller pyramidtak där hörnlisenerna ursprungligen hade kreneleringar som stack upp över takfoten. Fasadernas utformning har många gemensamma drag med Gamla magasinet som Dahl ritade vid samma tid, men detaljerna varierar. Båda byggnaderna har par av fönster med putsblinderingar i ockragult mot fasadfält av rött tegel. Delen i hörnet Karlbergsgatan – Glasgatan, tornet och delen närmast söder om tornet renoverades i mitten av 1990-talet med traditionell kalkputs i den ursprungliga färgsättningen. Putsen har samma ockragula färg som en del av byggnaderna på andra sidan Glasgatan. Dekorationerna på tornet på delen över första våningen är putsade i en ljus gul färg.

För att få symmetri i den nya byggnaden förlängdes gjuteriet ut till Glasgatan. Lokaler till höger om porten användes för gjuteriets verksamhet. Den södra delen är helt ombyggd och symmetrin har tyvärr gått förlorad. Först togs pyramidtaget bort (före 1947) och 1962 höjdes taket i gjuteriet. Mot Glasgatan fick byggnaden dubbel våningshöjd med stort fönster i den övre delen. Fönstret har senare satts igen och gaveln klätts med svart plåt (fönstret återställs 2006). Nederdelen har kvar sin ursprungliga fasadutformning. Fasaderna kommer att renoveras 2006 och den ljusgula kalkcementputsen bytas mot kalkputs i ursprunglig eller tidstypisk färgnyans. Mellandelen mellan vattentornet och den södra ”flygeln” revs 1966 och ersattes av en byggnadsdel mot Glasgatan. Den är murad av betongblock, har betongsockel och ockragul slätputsad fasad med en fönsterrad under takfoten.

Bakom byggnaden uppfördes 1891 en fristående skorsten, också den med detaljrik utformning. Skorstenen renoverades år 2001, då den även kortades något.

Byggnaden hade en påkostad interiör. Maskinhuset har synliga takbjälkar av mörkbrunt trä med dekorationer i nationalromantisk stil. De skadades i en brand 1975 och har renoverats. Hallen hade ursprungligen ett mönstrat klinkergolv, men det skadades under Volvos verksamhetstid och nu har täckts med golvmassa.

Skyddsvärden och åtgärder

Byggnaden får inte rivas. Byggnadens utvändiga form och utseende ska bevaras.

De kvarvarande delarna av interiören i maskinrummet ska bevaras.

1.6.11 Gjuteriet

Gjuteriets gavelfasad mot gården.

Användningssätt

Ett nytt, större gjuteri uppfördes öster om Glasgatan 1874 och ersatte det tidigare som gjordes om till smedja.

Större delen av lokalerna byggs under 2006 om för småföretag med kontor och hantverk. Den nordöstra längan används av Köpings Bostads AB som verkstad, förråd och personalutrymmen och mittdelen av Bil- och teknikhistoriska samlingarna.

Utformning

Gjuteriet uppfördes som en T-formad byggnad i tegel med en envånings verkstadsdel och mot söder en tvåvåningsdel som är vinklad mot mittpartiet. Verkstadsdelen hade höga stickbågefönster på alla fasader och valmat, papptäckt sadeltak. Enda fasaddekorationen är en kornisch av snedställda tegelstenar under taklisten. Gjuteriet har genomgått många om- och tillbyggnader under åren. Det enda som finns kvar av den ursprungliga exteriören är vinkellängans gavelfasad.

Gjuteriets gavel mot Glasgatan var ursprungligen enkel med slätputsad fasad som låg en bit in från gatan. Byggnadsdelen förlängdes 1891 fram till gatuliv, och fick den karaktäristiska symmetriska fasaden i rött tegel med putsdetaljer som beskrivs under Kraftcentralen. Hörnet i vinkeln mot Glasgatan fylldes ut, troligen på 1950-talet, med en putsad envåningsdel som har platt tak.

Gjuteriet byggdes till 1899 och 1904 med två verkstadslängor i vinkel mot nordväst. Längan närmast Hallströmska villan förlängdes fram till Karlbergsgatan 1937. Tillbyggnadernas utformning anpassades i stort sett till huvudbyggnaden. En tvåvånings tillbyggnad i sydöstra hörnet från 1940 uppfördes i funktionalistisk stil med flackt sadeltak.

År 1984 skedde omfattande invändiga ombyggnader när Ullviskolans verkstadsdel skulle flytta in i lokalerna. Skolan har numera flyttat ut igen. Denna del kommer nu att ingå i Småföretagshuset.

Det finns inte några interiörer av särskilt intresse i byggnaden.

Skyddsvärden och åtgärder

Byggnaden får inte rivas. Byggnaden utvändiga form och utseende ska bevaras.

1.6.12 Snickeriverkstaden – Småföretagshuset

Fasad mot Otto Hallströms väg.

Användningssätt

Snickeriverkstaden i hörnet av Glasgatan och Otto Hallströms väg uppfördes 1889. Ritningarna är osignerade. Enligt kontraktet med byggmästaren A. Hansson skulle byggnaden innehålla snickarverkstad med fasta hyvelmaskiner, en verkstad för rensning av gjutgods samt modellvind.

Byggnaden användes ännu på 1960-talet för tillverkning av gjutmodeller i trä. Skrotareverkstaden där gjutgodset rensades låg längst ned mot Glasgatan. En lägre utbyggnad vid Glasgatan kom till 1904. Den första större invändiga ombyggnaden gjordes 1980 när undervisningslokaler för Ullviskolans praktiska linjer inreddes. Nästa ombyggnad - till småföretagshus - utfördes under 2004. Byggnaden inrymmer nu ett tiotal företag med gemensam entré och delvis gemensamma lokaler.

Utformning

Snickeriverkstaden är en tvåvånings tegelbyggnad med låg vindsvåning, s k attikavåning.

Byggnadens fasader har par av ursprungligen smårutade stickbågefönster som avskiljs vertikalt av lisener. Under taklisten mellan lisenerna finns en takfris med små rundbågar. Fasaden är slätputsad i ockragult.

Numera finns inga spröjsar på de större fönstren i gatufasaderna, endast den horisontella avdelaren. Bytet skedde vid ombyggnaden 1980. Vid renoveringen 2004 sattes öppningsbara bågar in i några av fönstren på grund av utrymningskraven.

Taket är valmat och var ursprungligen plåttäckt men har numera svart papp.

Den f d verkstadens innertak bärs upp av runda gjutjärnskolonner. Några av dessa har kunnat sparas synliga i den nya inredningen. I övrigt finns inget kvar av den ursprungliga interiören.

Skyddsvärden och åtgärder

Byggnaden får inte rivas. Byggnaden utvändiga form och utseende ska bevaras.

1.6.13 Hallströmska villan (även Bååthska villan)

Fasad mot Karlbergsgatan.

Användningsätt

På en egen fastighet vid Karlbergsgatan öster om verkstadsbyggnaderna ligger den Hallströmska villan. Företaget köpte in en mindre, relativt nybyggd bostadsfastighet 1856 för att bygga om den till disponentbostad åt Otto Hallström.

I samband med rekonstruktionen 1923 hyrdes bostadshuset ut till lantmätare Bååth, därav namnet Bååthska villan. Därefter har byggnaden bl a fungerat som inköpskontor och använts av fackföreningarna som klubblokaler. Sedan kommunen övertog fastigheten har lokalerna huvudsakligen använts för utbildning och fritidsverksamhet.

Till fastigheten hör även ett par uthus och bodar och den omges av en mindre trädgård, som numera inte innehåller några särskilda trädgårdsanläggningar utan endast stora gamla vårdträd.

Utformning

Byggnaden, som är uppförd i timmer, genomgick 1856-57 en omfattande om- och tillbyggnad i tidens stil. Byggnaden genomgick även en större renovering på 1870-talet. Planlösningen är oregelbunden i enlighet med villaidealet från 1850-60-talet. Entrén placerades i den låga tillbyggnaden. En del av den ursprungliga interiören är bevarad, såsom lister, vägghälsor, fönster och spegeldörrar samt ett par kakelugnar i nyrenässansstil.

Fasaden är rikt dekorerad med lövsågad snickarglädje och dekorationer i fornnordisk stil på de breda taksprången. Ursprungligen var byggnaden sannolikt rödfärgad. Senare målades den med oljefärg, troligen i rött eller brunt med ljusare hörn, fönsterfoder och dekorationer. Centraldelen av taket hade skiffertäckning medannock, ståndrännor, takfot (samt en bit upp på taket) och utbyggnader var täckta med plåt.

Numera är villan målad i en ljust gråbeige nyans, lika på fasad, foder, vindskivor och takdekorationer. Fönsterbågarna och fälten med fjällpanel har en matt ljusbrun färg. Skiffertaket har tagits bort och taket är helt täckt med svart plåt.

Hallens trappa och öppna spis i jugendstil byggdes 1907. Invändiga ändringar på övervåningen gjordes på 1930-talet och ett modernt kök har inretts i den f d jungfrukammaren.

Skyddsvärden och åtgärder

Byggnaden får inte rivas. Byggnaden utvändiga form och utseende ska bevaras. Vid omfärgning bör byggnaden ges en tidstypisk färgsättning från 1800-talets mitt.

Den äldre interiören ska bevaras.

1.7 PLANBESTÄMMELSER

För samtliga byggnader anges användningssättet som ”Q – Användning anpassad till byggnadens kulturvärden” kompletterad med skyddsbestämmelse om särskilt värdefull bebyggelse enligt 3 kap 12 § plan- och bygglagen samt rivningsförbud.

Den valda beteckningen innebär att användningssättet är fritt, förutsatt att syftet att bevara byggnaderna inte motverkas och att det inte uppkommer betydande olägenheter för omgivningen.

KMV-byggnaderna har genomgått många förändringar under åren. Det är inte möjligt att åstadkomma en tillbakagång till bebyggelsens ursprungliga utseende. En del sentida smärre utbyggnader bör dock tas bort så fort tillfälle ges.

Fasaderna och fasaddetaljer ska bevaras. Vid renovering ska traditionella material användas. Den ursprungliga färgsättningen bör eftersträvas om den är känd eller kan bestämmas. Annars bör en färgsättning som är tidstypisk och anpassad till de övriga byggnaderna väljas. Mindre ändringar för att t ex klara behovet av utrymningsvägar i samband med att ny verksamhet ska inrymmas i byggnaderna kan tillåtas om det sker med stor försiktighet och varsamhet.

1.7.1 Skyddsbestämmelser

Följande skyddsbestämmelser föreslås:

- Q Användning anpassad till bebyggelsens kulturvärden.
- q₁ Särskilt värdefullt bebyggelseområde enligt 3 kap 12 § PBL.
- q₂ Befintliga byggnader får inte rivas.
Fasaderna får inte förvanskas.
Underhåll av kulturhistoriskt värdefulla byggnadsdelar skall utföras med traditionella material och metoder.
- q₃ Taket i kompressorhallen ska bevaras.
- q₄ Ursprunglig interiör i kontorsbyggnaden ska bevaras.
- a₁ Bygglov krävs för underhållsåtgärd som avser byggnads yttre.

En bestämmelse om störningsskydd införs också:

- m Verksamhet får inte vara störande för omgivningen.

1.7.2 Mark som inte får bebyggas

Bestämmelsen *Q – användning anpassad till bebyggelsens kulturvärden* som används för all kvartermark inom kv. Valhall och Vanahem medger inte någon bygggrätt. För att tydliggöra planförslagets intentioner har vissa delar av den obebyggda marken angetts som *mark som inte får bebyggas* (prickmarkering). Sådana områden är den fria ytan mellan byggnaderna i norra delen av kv. Valhall och Hallströmska villans tomt.

1.7.3 Ny bebyggelse

Då byggnaderna tas i anspråk för nya verksamheter kan behov uppkomma av viss komplementbebyggelse i form av utvändiga förråd, sophus och liknande. De obebyggda delarna av Vanahem 5 samt området söder om Nya maskinverkstaden i kv. Valhall ges därför bygggrätt för sådan komplementbebyggelse som anpassas till de kulturhistoriska värdena på platsen. Marken betecknas med korsmarkering – *marken får endast bebyggas med uthus och garage*.

Enligt kommunens bedömning bör det, om behov uppkommer, finnas möjlighet att i framtiden komplettera kv. Vanahem med en ny större byggnad mot Theodor Dahls gata. Området har i perioder varit bebyggt. En ny byggnad som i utformning anpassas till befintlig bebyggelse bedöms inte påverka de kulturhistoriska värdena på ett negativt sätt. Trots att något byggprojekt för närvarande inte är aktuellt vill kommunen redan i detta planförslag klargöra kommunens inriktning och principiella inställning till områdets utveckling. Bygggrätt föreslås dock inte i denna plan utan detaljerna får prövas i en

planändring om och när ett konkret projekt blir aktuellt. Aktuellt område har avgränsats med en illustrationslinje på plankartan.

1.7.4 Utfartsförbud

Möjligheterna till utfart är begränsade eftersom kvarteren är tätt bebyggda. I kv. Valhall tillåts utfart mot Glasgatan på båda sidor om Kontoret och i kv. Vanahem mellan Gjuteriet och Snickeriverkstaden (Småföretagshuset).

1.7.5 Värdefulla interiörer

Några av byggnaderna i kvarteret innehåller värdefulla interiörer. Det gäller de bärande konstruktionerna i Gamla verkstaden och Stora maskinverkstaden, styrelserummet och trapporna i Kontoret, taket i kompressorhallen i Kraftcentralen samt snickerier och kakelugnar i Hallströmska villan.

Interiörerna i kontorsbyggnaden och taket i kompressorhallen skyddas genom planbestämmelse. I övrigt har det, med hänsyn till möjligheten till framtida nya användningar av lokaler, bedömts opraktiskt med planbestämmelser.

Även om detaljplanen i sig inte överallt reglerar hur hänsynstagande till interiörerna ska ske kan dock anvisningar ges beträffande hantering av dessa vid framtida bygglovprövning.

1.7.6 Riktlinjer för bygglovprövning

När en byggnad byggs om eller ändras på annat sätt ska, enligt 14 § förordningen om tekniska egenskapskrav på byggnadsverk, hänsyn tas till ändringens omfattning och byggnadens förutsättningar. Byggnadsnämnden kan med stöd av 8 kap 20 § PBL i bygglovsprövningen begära in handlingar från sökanden som visar vilka kulturhistoriska värden som byggnaderna har. Detta kan medföra att sökanden ska göra en kulturhistorisk förundersökning där värdena identifieras så att byggnadsnämnden kan avgöra om bygglov kan ges med beaktande av 8 kap 11 § första stycket 3 PBL. Vid byggsamrådet ska genomgång med fastighetsägaren ske så att de krav som redovisas i 3 kap PBL uppfylls. Kraven ska preciseras i den av byggnadsnämnden beslutade kontrollplanen och kan gälla såväl värdefulla interiörer som exteriöra förändringar. Denna plan kan även omfatta krav på fristående sakkunnig antikvarisk kontrollant, som bevakar att de kulturhistoriska värdena bibehålls under byggets gång. KMV-byggnaderna är av det slag att systemet bör tillämpas för att kraven i 3 kap 12 § PBL ska uppfyllas.

STADSARKITEKTKONTORET

Dag Björnemo
Stadsarkitekt

Christina Johansson
Planarkitekt

2 GENOMFÖRANDEBESKRIVNING

2.1 ORGANISATORISKA FRÅGOR

Detaljplanen upprättas med normalt planförfarande.

2.1.1 Tidsplan

Samråd	<i>november-december 2005, april 2006</i>
Utställning	<i>juli – augusti 2006</i>
Antagande	<i>oktober 2006</i>
Laga kraft	<i>november 2006</i>

2.1.2 Genomförandetid

Genomförandetiden sätts till 15 år efter det att planen vunnit laga kraft. Därefter fortsätter planen att gälla om det inte finns skäl att ändra den.

2.2 FASTIGHETSÄTTSLIGA FRÅGOR

2.2.1 Fastighetsreglering

I en genomförd fastighetsreglering, registrerad den 3 januari 2006 ingår numera Valkyrrian 1 i Vanahem 5 och Vanahem 4 i kommunens gatumarksfastighet Hushagen 1:1.

2.3 EKONOMISKA FRÅGOR

2.3.1 Kommunala investeringar

Planförslaget i sig medför inte några kommunala investeringar. Däremot kommer ytterligare investeringar att erfordras för renovering av byggnaderna så att de kan bibehållas och utnyttjas för nya ändamål.

2.3.2 Planavgift

Eftersom planförslaget inte medger några nybyggnader är det inte aktuellt att ta ut någon planavgift.

2.4 ADMINISTRATIVA FRÅGOR

2.4.1 Medverkande i planarbete och genomförande

Lantmäteriet	Fastighetsbildningsfrågor
Stadsarkitektkontoret	Plan- och markfrågor
Stadskansliets fastighetssamordning	Fastighetsförvaltning
Tekniska kontoret	Gata och VA

För planförslaget svarar planchef Per-Inge Nilsson och planarkitekt Christina Johansson, stadsarkitektkontoret.

STADSARKITEKTKONTORET

Dag Björnemo
Stadsarkitekt

Christina Johansson
Planarkitekt

3 SAMRÅDSREDOGÖRELSE

3.1 ALLMÄNT

Detaljplanen handläggs med normalt planförfarande. Utställningsförslaget är upprättat av stadsarkitektkontoret och daterat den 14 juni 2006.

Syftet med planförslaget är att införa skyddsbestämmelser för byggnaderna som hört till Köpings Mekaniska Verkstad inom kv. Valhall och Vanahem vid Glasgatan i Köping.

3.2 HANDLÄGGNING

Ett tidigare förslag till detaljplan, daterat den 26 september 2005, var utsänt för samråd till berörda fastighetsägare, myndigheter, kommunala förvaltningar m fl under tiden fr o m den 16 november 2005 t o m den 14 december 2005. Förslaget fanns även tillgängligt på Stadsarkitektkontoret och redovisades på kommunens webbsida.

Efter det första samrådet har kommunen haft en dialog med länsstyrelsen och boverket. Diskussioner har även förts internt i kommunen. Det har lett till att ändringar gjorts i planförslaget. De mest betydelsefulla ändringarna är införande av bygggrätt för komplementbebyggelse, avisering av ny byggnad i kv Vanahem samt skyddsbestämmelser för vissa interiörer.

Det ändrade samrådsförslaget, daterat den 4 april 2006, skickades till länsstyrelsen i april 2006. Förändringen bedömdes endast beröra länsstyrelsen och kommunen varför samrådskretsen begränsades till länsstyrelsen. Länsstyrelsen lämnade ett nytt yttrande den 25 april 2006 och meddelade att man inte har något att invända mot planförslaget.

3.3 ÄNDRINGAR I PLANFÖRSLAGET

För att underlätta granskning av det utställda förslaget redovisas ändringarna efter samrådet nedan:

- Sid 8 Under rubrik *1.5.4 Föreningar i mark* har text lagts till enligt länsstyrelsens yttrande den 9 december 2005: ***Gräv och schaktningsarbeten kan öka risken för exponering och spridning av föreningarna.***
- Sid 18 Under rubriken *1.6.6 Kontoret; Skyddsvärden och åtgärder* har texten om interiören ändrats till ***ska bevaras.***
- Sid 28 Under rubriken *1.7 Planbestämmelser* har två nya rubriker lagts till, *1.7.2 Mark som inte får bebyggas* som redovisar den mark som betecknats med punktprickning och *1.7.3 Ny bebyggelse* angående bygggrätt för komplementbebyggelse samt kommunens inställning till ny byggnad i kv. Vanahem. Efter samrådet i april 2006 har den obebyggda marken inom Vanahem 1 (Hallströmska villan) betecknats med punktprickning och befintliga uthus med korsprickning.

Sid 29 Nya skyddsbestämmelser, q_3 – *Taket i kompressorhallen i kraftcentralen ska bevaras* och q_4 – *Ursprunglig interiör i kontorsbyggnaden ska bevaras*. Omarbetad text. Ny rubrik 1.7.6 *Riktlinjer för bygglovprövning*. Ett tillägg har gjorts som innebär att kraven kan gälla både interiörer och exteriörer.

3.4 INKOMNA SYNPUNKTER UNDER SAMRÅD

3.4.1 Statliga myndigheter

Polisen och *Vägverket* har inget att erinra mot detaljplanen.

Länsstyrelse, yttrande den 9 december 2005

Köpings Mekaniska Verkstad har prövats som byggnadsminne enligt lagen (1988:950 om kulturminnen m m (KLM). Länsstyrelsen har konstaterat att bebyggelsen håller byggnadsminnesklass men i beslutet om avslag angavs att bebyggelsen istället skall skyddas genom detaljplaneläggning.

Köpings kommun har vid flera tillfällen beviljats byggnadsvårdsbidrag för restaurering av området. Som villkor har nämnts att bebyggelsen skall skyddas med detaljplanebestämmelser.

Länsstyrelsen anser att planbestämmelsernas omfattning i stort är bra i planförslaget. Dock vill Länsstyrelsen kommentera förslaget i ett par avseenden.

Planhandlingarna har på ett utförligt vis redogjort för områdets historia och kulturvärden. Varje byggnad har beskrivits samt dess behov av skydd och åtgärder angivits. Länsstyrelsen noterar åter (jfr byggnadsminnesprövningen) att flertalet byggnader är mycket väl bevarade exteriört. I vissa byggnader finns dessutom värdefulla bevaransvärda interiörer, även de beskrivna i planbeskrivningen. Länsstyrelsen anser att dessa bör skyddas genom planbestämmelser för att ett tillräckligt bevarande skall kunna säkras för framtiden.

Ett stort antal fönsterbågar med originalglas, i många fall över 100 år gamla, finns bevarade och i bruk inom området. Dessa har beskrivits i planhandlingarna. Bidrag har lämnats till underhåll av en del av dessa fönster. En planbestämmelse för att skydda de omfattande äldre fönsterpartierna inom planområdet bör övervägas.

Planen medger inga nya byggrätter. Länsstyrelsen anser ändå att de öppna ytor som finns inom planområdet bör förses med prickmark så att bygglovsbefriade anläggningar så som bodar m.m. inte kan tillkomma.

I planbeskrivningen under Värdefulla interiörer kap 1.7.3 anges ett antal krav som byggnadsnämnden kan ställa vid bygglovprövningen för att säkerställa att kraven i 3 kap PBL uppfylls. Länsstyrelsen anser att detta inte bara gäller värdefulla interiörer, utan att det även kan vara tillämpningsbart för exteriöra förändringar.

Länsstyrelsen anser att planbeskrivningen, under förorenade områden kap 1.5.4, bör kompletteras med att "Gräv och schaktningsarbeten kan öka risken för exponering och spridning av föroreningarna".

Stadsarkitektkontoret

De ändringar av planförslaget som gjorts med anledning av länsstyrelsens synpunkter framgår av sammanställningen på sidan 33.

Övriga punkter kommenteras nedan:

Någon särskild skyddsbestämmelse för fönsterpartierna föreslås inte, utan planbestämmelserna q₂ och a₁ bedöms vara tillräckliga.

Det bedöms också föra för långt att inte tillåta någon bebyggelse alls på de obebyggda ytorna. Vissa mindre uthus som t ex sophus kan vara nödvändiga för att verksamheterna i byggnaderna ska fungera och bedöms inte inverka negativt på de kulturhistoriska värdena inom de delar av kvarteren där det föreslås bli möjligt. På den begränsade öppna ytan i norra delen av kv. Valhall och kring Hallströmska villan på Vanahem 1 tillåts ingen bebyggelse. Ytorna markeras med punktprickning. Däremot får uthus och garage uppföras i södra delen av kv Valhall och östra delen av kv Vanahem, och även inom den del av Vanahem 1 där det redan finns uthus. Dessa ytor markeras med korsprickning.

Enligt kommunens bedömning bör det också, om behov uppkommer, finnas möjlighet att i framtiden komplettera kv. Vanahem med en ny större byggnad mot Theodor Dahls gata. Området har i perioder varit bebyggt. En ny byggnad som i utformning anpassas till befintlig bebyggelse bedöms inte påverka de kulturhistoriska värdena på ett negativt sätt. Trots att något byggprojekt för närvarande inte är aktuellt vill kommunen redan i detta planförslag klargöra kommunens inriktning och principiella inställning till områdets utveckling. Byggrätt föreslås dock inte i denna plan utan detaljerna får prövas i en planändring om och när ett konkret projekt blir aktuellt. Aktuellt område har markerats med en illustrationslinje på plankartan.

Länsstyrelsen, yttrande den 25 april 2006.

Länsstyrelsen har i ett yttrande över förslaget (samrådsförslag nr 2, daterat den 4 april 2006), meddelat att man inte har något att erinra mot förslaget.

Lantmäterimyndigheten

Punkten 2.2.1 i genomförandebeskrivningen ändras enligt följande:

En fastighetsreglering ska ske så att Valkyrian 1 tillförs Vanahem 5 och att Vanahem 4 och del av Vanahem 5 tillförs kommunens gatumarksfastighet Hushagen 1:1.

Stadsarkitektkontoret:

Fastighetsregleringen har genomförts och registrerades den 3 januari 2006.

3.4.2 Sakägare

Landstinget Västmanland, Division Service Fastighet/Teknik samt *MälarEnergi Elnät AB* har inget att erinra mot planförslaget.

3.4.3 Kommunala förvaltningar m fl

Socialtjänsten och *Tekniska kontoret* har inget att erinra mot planförslaget.

Kultur och fritidsnämnden

I SAMRÅDSHANDLING 2005-09-26 redogör STARK för KMV:s bakgrund som helhet och i delar.

Kultur & Fritid berörs av förslaget dels utifrån vårt ansvar för kulturminnesvården dels utifrån den verksamhet som nämnden och föreningslivet bedriver i KMV:s lokaler.

När det gäller kulturminnesvården visar tidigare utredningar och förslag på det stora värdet av att KMV har alla byggnader kvar från de första verkstäderna från 1856 till de sista tillbyggnaderna i modern tid. Kultur & Fritid understryker vikten av den helhets-syn som förslaget redovisar och som innebär att alla byggnader i KMV bevaras. I övrigt hänvisar vi till Västmanlands läns museums remissvar.

I handlingarna redogörs för användningsområdena i respektive del av KMV. Inom Kultur & Fritids ansvarsområde omnämns Kultur- och fritidsverksamheterna i Bååthska villan, Smedjan, Bil- och teknikhistoriska samlingarna och replokalerna i Filverkstaden.

Däremot finns inte skateverksamheten som vintertid bedrivs i stora maskinverkstaden, med i materialet.

Skateboardåkarna har inte kunnat få den permanenta lokal de behöver i Köping. Gruppen beräknas omfatta 150-200 ungdomar i Köpings kommun. När frågan om att uppföra en lokal för skatearnas behov har behandlats har kommunen hänvisat till att de får tillgång till stora maskinverkstaden under vinterhalvåret. Under sommaren har skatearna hänvisats till utomhusmiljöer. Flytten av ramper och bristen på tillsyn utomhus (vandalism) har gjort att ramper och andra anordningar som skatearna tillskapat i sin förening, slits ut. Behovet av lokal för skatearna bör ingå i planbeskrivningen av KMV.

I de diskussioner som förs kring Köpings Museums lokalproblem omnämns möjligheten med en lokalisering till KMV:lokalerna. Detta bör också kunna nämnas i planen.

Beträffande skrivningen under 1.6.3. Smedjan om att "De skyltar för nuvarande verksamhet som målats direkt på fasaden mot ån ska tas bort" är det ytterst viktigt att detta i så fall sker i samförstånd med föreningen Stadskultstudion som driver verksamheten i Smedjan. Den ungdomsdemokratirörelse som var stark i Köping i mitten/slutet av -80 talet och som fortfarande ligger till grund för verksamheten i Smedjan har, i sitt 25-åriga perspektiv, också ett kulturhistoriskt värde. Inte minst för Köpings unga.

Stadsarkitektkontoret:

Synpunkterna från kultur- och fritidsnämnden föranleder inte några ändringar av planförslaget.

När det gäller lokalernas användning möjliggör detaljplanen olika användningssätt som är anpassade till bebyggelsens kulturvärden. De nämnda verksamheterna kan sannolikt inrymmas i lokalerna om kommunen som fastighetsägare bedömer att det är det lämpligaste användningssättet och övriga villkor uppfylls.

När det blir aktuellt att renovera Smedjans fasader bör ett nytt förslag till skyltning tas fram, lämpligen i samråd mellan fastighetsägare, hyresgäster och byggnadsnämnden.

Västmanlands Läns Museum

Västmanlands Läns Museum ser positivt på upprättandet av skyddsbestämmelser för byggnaderna inom detaljplaneområdet, vi har inget att invända mot förslaget.

Kommunstyrelsens arbetsutskott

Kommunstyrelsens arbetsutskott har behandlat planförslaget den 30 maj 2006 och beslutat tillstyrka förslaget för vidare handläggning.

STADSARKITEKTKONTORET

Dag Björnemo
Stadsarkitekt

Christina Johansson
Planarkitekt